

Elnökválasztás Tajvanon – a szavazatokat újra számlálják

Mészáros Klára

A „tajvani kérdés” keletkezésétől több mint ötven év telt el, de a valamennyi érintettet ki-elégítő konszenzust nem sikerült még megtalálni. A térségen belül a Kínai Népköztársaság, az USA és a „Kínai Köztársaság” képezi azt a hatalmi háromszöget, amelynek biztonságpolitikai vonzata mind ez ideig kiszámíthatatlan. Az ázsiai térségen belül ezáltal egy olyan feszültségektől terhelt góc alakult ki, amelyről nem tudható, hogy mikor és hol borítja fel valamelyik fél a viszonylagos egyensúlyt. Az etnikai, gazdasági és politikai tényezők összegeződéséből alakult ki a XX. század közepére az ún. tajvani kérdés, amely egyikévé vált Ázsia akut biztonságpolitikai problémáinak.

Napjaink aktualitása a március 20-i tajvani elnökválasztás, amelyet megelőzően, a Kínai Népköztársaság a nyomás fokozásával próbálta győzelemre segíteni a számára elfogadható jelöltet. A tajvaniak azonban másként döntöttek. Az első demokratikus választásokra 1996-ban került sor, amelyet rendkívül feszült körülmények között rendeztek meg. A második választási ciklust is a feszültség jellemezte. A függetlenségpárti jelölt, Chen Shui-bian azonban nem csupán a 2000., de a 2004. évi választásokat is megnyerte. A kínai befolyással dacolva, a tajvani identitás erősödőben van a szigeten. Egy 1992-ben készült felmérés adatai szerint, az egyetemisták 26,2%-a tartotta magát kínainak, 17,3%-a vallotta magát tajvaninak, és 45,4%-a mind a kettőnek. Ezzel szemben a 2003. évi felmérés során az egyetemisták 41,5%-a tartotta magát tajvaninak, 9,9%-a kínainak, és 43,8%-a mind a kettőnek.

Tajvan fejlődése, világgazdasági pozíciója és a sziget jövőjének alakulása meghatáro-

zó módon függ a Kínai Népköztársaságtól. A szükségállapot feloldását (1987) követően a két kínai entitás viszonyát az enyhülés és a konfrontáció váltakozása jellemzi. A kapcsolatok alapjául az „egy Kína elv”-ének elfogadása vagy elutasítása szolgál. Az elmúlt ötven év során azonban – tajvani oldalról – az „egy Kína elv”-ének értelmezése jelentős változásokon ment át. Ez az elv szakítópróbáját képezi a Kínai Népköztársaság nemzetközi kapcsolatainak és a tajvani államiság tagadásának. Ennek következtében alakult ki az a rendkívül ellentmondásos helyzet, amelynek következtében Tajvan *de jure* nem létezik, de Kínai Köztársaságként prosperál *de facto*. Az „egy Kína elv”-ének alapján az országok döntő többsége – a népköztársaságra való tekintettel – nem létesít hivatalos diplomáciai kapcsolatot Tajvannal, miközben szoros szálakkal kötődik a szigethez. Ugyanakkor a sziget és a szárazföld viszonyát is az elszigeteltség oldása jellemzi, a történelmi – s gyakran rokoni – kapcsolatok újjáéledésével a két terület egyre több szállal kapcsolódik egymáshoz.

A Tajvan-szorosi kapcsolatok az 1980-as évektől kezdtek erősödni, és ennek nyomán a Kínával folytatott nem hivatalos kapcsolattartás intézményesítése is bekövetkezett. A tajvaniaknak 1987 novemberétől engedélyezték a szárazföldi rokonlátogatásokat. 1995-re már meghaladta a 8,5 milliót azoknak a tajvaniaknak a száma, akik eljuthattak a kínai szárazföldre. 1989. júniusban kiépült a közvetlen telefonösszeköttetés is. Az „egy ország, két rendszer” elvének megerősítésével Jiang Zemin elnök és főtítkárrá volt az, aki újabb elemekkel bővítette az együttműködés lehetőségét. 1990. július 11-én került sor arra az Or-

szágos Egységfront Konferenciára, ahol javaslata szerint, a Kínai Kommunista Párt mellett más pártok kétoldalú konzultációit is engedélyezte. A kínai vezetés már ebben a korai szakaszban is tartott attól, hogy a demokratizálódó többpártrendszeren belül olyan párt vagy pártok is hatalomra kerülhetnek, amelyek a sziget önállóságát szorgalmazhatják, s ez be is következett.

Lee Teng-hui elnök a 1990-es évek elején több békülékeny gesztust tett a Kínai Népköztársaság felé. Az elnök 1991. május elsején jelentette be azt, hogy a „Kínai Köztársaság” kormánya hatályon kívül helyezte „a kommunista felkelés elfojtását szolgáló országos mozgósítás időszakára” vonatkozó alkotmányos rendelkezéseket, az ideiglenes törvényeket, amelyeket még Chang Kai-shek vezetett be 1949-ben. Ezzel az aktussal tehát formálisan is lezárult Tajvannak – a mind az ideig fennálló – polgárháborús állapota.

A Kínai Népköztársaság nemzetközi átértékelődésével fokozatosan elszigetelődő tajvani külpolitika megpróbálja áttörni a szárazföldi kínaiak által emelt akadályokat. Tajvan a 90-es évektől tesz kísérleteket ENSZ-tagságának visszaszerzésére. A tajvani politikusok Németország és Korea példájára hivatkoznak, hisz az ő esetükben az ENSZ-tagság nem zárta, illetve zárja ki a későbbi egyesülés lehetőségét. Két évtizedes elszigeteltség után kezdtek próbálkozni a jelentősebb NGO-szervezetekkel történő formális kapcsolatépítéssel. Lee elnök és külügyminisztere a beruházások terén is elsősorban az ENSZ-kötődésű NGO-szervezeteket támogatja. A világ különböző régióiban törekszenek kiépíteni állami és regionális diplomáciai kapcsolataikat. Ennek eszköze döntően a gazdaságdiplomácia. Ezért fejtett ki az ENSZ Világ-egészségügyi Szervezete (WHO) keretében is aktív tevékenységet. A kínai hatóságok azonban akadályozzák és elszigetelik a tajvani kezdeményezéseket. Kivételt jelentett a WTO, amelyben a Kínai Népköztársaságot követve, 2001 novemberében 144. tagállamként „Tajvan, Penghu, Kimsen és Matsu Önálló vámterület” elnevezéssel elnyerhette a tagságot.

A tajvani gazdaságpolitika középpontjában az utóbbi tíz évében a szolgáltató szektor, az infrastruktúra fejlesztése, a nemzetközi mű-

szaki szerkezeti átalakulás élvonalába tartozó ágazatok állnak. A technológiaintenzív növekedési pályára való átállásban meghatározó szerepet kaptak az olyan ún. közvetett eszközök, mint az oktatás, a szakképzés, a kutatás-fejlesztés és az innováció ösztönzése.

A gazdasági érdekek egyre inkább a szárazföldi üzletekhez és beruházásokhoz kötődnek. A kínai területre irányuló tajvani áru-, tőke- és népességmozgás korlátozása sikertelennek bizonyult. A kérdés végül is úgy vethető fel, hogy a nemzetbiztonsági megfontolások élveznek majd elsőbbséget, vagy pedig a gazdasági racionalizmus. Az utóbbi évek tapasztalata alapján egyelőre a gazdasági érdekek dominálnak.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról